

i Miklós

-1983)

Béládi Miklós korai és váratlan halálával huszadik századi irodalmunk egyik legkiválóbb történésze és usa távozott el az élők közül. Meredeken felívelő szellemi pályát járt be, tragikus csonkaságában is teljes űvet hagyott maga után. Alföldi kisvárosban, Békésen született, szülővárosának református gimnáziumá-majd a debreceni egyetem magyar-történelem szakán végezte tanulmányait. Kiemelkedő tehetséggel és alommal dolgozott, a dogmatizmus önkénye mégis szinte megtörte pályáját. Tanulmányainak befejezése aspiráns volt, 1956 októberében az MTA Irodalomtudományi Intézetének munkatársa, 1957-ben a stó Kiadó irodalmi vezetője lett. 1960-ban visszatért az Intézetbe, ahol tudományos munkatársként, lyvezetőként, végül főosztályvezetőként dolgozott. Tagja volt az MTA Irodalomtudományi Bizottságának, s szerkesztője, majd főszerkesztője a *Literatura* című folyóiratnak és szerkesztője a *Kortársaink* című sorozatnak. 1971-ben megszerezte az irodalomtudományok kandidátusának fokozatát, 1983-ban pedig a mánys Minősítő Bizottság elé került akadémiai doktori disszertációja. 1977-ben a Nemzetközi Magyar ígiai Társaság főtítkárhelyettesévé választották. A Magyar Írószövetség életében is vezető szerepet töltött 976-tól a kritikai szakosztály titkára, 1981-től az elnökség tagja volt. 1975-ben József Attila-díjban űlt.

udományos munkája során a huszadik századi magyar irodalom számos területén ért el jelentékeny ási eredményeket. Alapvető tanulmányokban adott képet a népi írómozgalom és a magyar avantgarde om történetéről, Illyés Gyula, Németh László, Kassák Lajos, Pilinszky János és Mészöly Miklós munkássá- illetve a határokon túli magyar irodalomról. Teoretikus munkássága az irodalomtörténetírás elméleti seinek kutatásában hozott új eredményeket. Rendszeres irodalomkritikai munkát végzett, ennek fóruma sak az irodalmi sajtó volt, hanem a rádió és a tudományos ismeretterjesztés is. Munkatársa és egyik stzője volt *A magyar irodalom története* című akadémiai kézikönyv 1966-ban megjelent VI. kötetének, s szerkesztésében készült el *A magyar irodalom 1945-1975* című négykötetes kézikönyv. Utolsó évei szített munkában teltek, mintha érezte volna, hogy össze kell foglalnia kutatómunkájának eredményeit. ben jelent meg *Érintkezési pontok* című tanulmánykötete, 1982-ben *Az értelemalapító* című – Németh űval foglalkozó – munkája, majd már halála után *Válaszutak* című kötete. 1981-ben közreadta a *Vándor-* című antológiát, amely a nyugat-európai és tengerentúli magyar költők munkásságát mutatja be.

épből jöttek küldetésstudatát Béládi Miklós mindig az egyetemességre néző magyarság elvéként élte át, s egyződés alapján küzdötte ki szuverén emberi-alkotói világképét. Nem a szociológiai környezet adta kben hitt, a nemzeti tradíciót egyetemes távlatba emelő európai értelmiség volt az eszménye. S ahogy a mi élet széttartó impulzusait tompítani igyekezett, úgy rajzolt képet századunk magyar irodalmának idő irányzatairól, leggazdagabb szellemiségű alkotóiról is, irodalmunk integritásának védelmére adva yes példát. A nemzeti irodalmak értékalkotó folyamatában mindig azokat a műveket, irányzatokat ette méltónak az egyetemességre, amelyek – bármely konvencióval a hátuk mögött – az európai ödés és irodalom korszerű alakzatai mellé tudtak felsorakozni. Az irodalmi jelenségben a művet tekintette olút ténynek”, a modern magyar művek irodalomtörténetét szerette volna az új irodalomtörténeti élet jegyében megírni. Ez a személyes és alkotói meggyöződés segítette abban is, hogy mindig sikerült ilna azokat a látszatellenmondásokat, amelyek az irodalomtudomány tárgykézelésében megmutatkoznak. hitt valamely elemző eljárás mindenhatóságában, nem vallotta a módszerek történetietlen abszolutizmusát: rlatban adta esszé és tárgyszerű tudományosság műfaji megvalósíthatóságának számos remek példáját, a kritikai és a szaktudományi tevékenység összeegyeztethetőségét. Nyitott, rugalmas értéklátása nagyhatású omtörténe sszé avatta, aki úgy nézett túl az irányzatok ortodoxiáján, hogy a művekben a világlátás és a us morális” korszerűségét felkutatva tudott mindig állást foglalni. Tanulmányainak, esszéinek, kritikáinak

és szintéziseinek számos eredménye, ösztönző gondolatai ma már az irodalomtörténeti köztudatnak is részei. Kassákról beszélt, ám önnön tudósi magatartására, szellemiségére is jellemzően fogalmazott, midőn a következőket írta: „Mindig újat keresett, ám egyenesen a múlt századból örökölt bizalommal őrizte a huszadik század katalizmái között még legnehezebben védelmezhető: a művészet emberi rendeltetésének, társadalmi nélkülözhetetlenségének hitét.”

Kulcsár Szabó Ernő – Pomogáts Béla

Gergely Gergely

(1910–1983)

Hetvenhárom évesen távozott el közülünk Gergely Gergely, akit pár hónapja még oly derűs, kiegyensúlyozott embernek láttunk, hogy közeli halálára senki sem gondolhatott.

Szegeden végezte tanulmányait, Sik Sándornál doktorált (*Szabó Dezső stílusa*. Szeged, 1937.), ott is tanárkodott kezdetben. Mint a népi írónok fölnevelkedett, demokratikus elkötelezettségű pedagógus a felszabadulás után hamarosan a fővárosba került, minisztériumi tisztviselőként része volt az új iskolarendszer létrejöttében, sok tankönyv megírásában, véleményezésében. Pályája 1952-ben az ELTE Bölcsészettudományi Karára vezet, két esztendővel később Sőtér István tanszékének munkatársa lesz, s ez érdeklődését erősen a XIX. század második felének irodalma felé fordítja. Választotta az akkor különleges tisztelet és kutatókedv övezte Tolnai Lajos: nemcsak válogatást készít munkáiból a Magyar Klasszikusok sorozatban, hanem az évtized végére már készen áll róla kandidátusi értekezése is (*Tolnai Lajos pályája*. 1964. Akadémiai Kiadó). Ma már eloszlott Tolnai alakja körül az irodalmi legendák dicsfénye, a sugárkoszorú, amely részben még a disszertáció szerzőjének szemét is elkápráztatta. Ám ez nem változtat azon, hogy a témával foglalkozók ma sem lehetnek meg Gergely Gergely könyve nélkül, noha azóta újabb monográfia is napvilágot látott a komor és lázongó íróról.

Számára életszükséglet volt a tanítás, nem zavarta az, ha hallgatói inkább érdeklődést tudtak felmutatni, mint megalapozott ismereteket, ezért töretlen kedvvel végezte az irodalomtörténeti oktatást a szomszéd országok egyetemén is (Újvidéken 1964–65-ben, Bukarestben 1975–76 folyamán). Különös örömmel nevelte szeminaristáit filológiai munkára. Átadott nekik sok olyan ismeretet, mesterfogást, amelyet maga gyűjtött össze, kísérletezett ki a Jókai regények sajtó alá rendezése közben. Kezdetől fogva beállt a sorozat munkatársai közé, s a szöveg gondozás idejének jelentős részét követelte meg, hiszen három nagyobb és négy kisebb regényt jelentetett meg. Különösen izgatta a cselekmény viszonya a korabeli hiteles valósághoz. Idevágó kutatásait elismerően értékelte Kovács Kálmán is az *Enyim, tied, övé* ismertetése kapcsán: „Kiderült, hogy a rikitóan szélsőséges, romantikus szituációk és jellemek mögött gyakran lappanganak korabeli hírek, újságcikkek, visszaemlékezések vagy tényleg megtörtént históriák.” (ItK 1965. 722.)

Kegyetlen a Sors, amely váratlanul véget vetett életének, megakadályozta őt a magyar regény szerkezetéről írt tanulmánya befejezésében. Munkatársai, budapesti, újvidéki, bukaresti hallgatói, mindazok, akik felhasználják tudományos munkásságát kutatásaikban, emlékezni fognak rá. Mi pedig, akik egy tanszéken dolgoztunk vele, mindent megteszünk majd, hogy tiszta és vonzó egyéniségét ne feledjék, irodalomtörténeti eredményeit pedig megismerje, továbbépipse az utókor.

Nagy Miklós

Kovács Kálmán

(1930–1983)

A 30-as évek tehetségmentő, szegénysorsú gyermekeket felkaroló mozgalma juttatta a csurgói gimnáziumba, a debreceni egyetemre már önnön választása, a protestáns, demokratikus hagyományok iránti vonzalma révén került. Tudományos pályafutását a leegyszerűsítő, nemegyszer kirekesztő és elszegényítő műltszemlélet korrekciójának jegyében kezdte az 50-es évek második felében. Kandidátusi dolgozata (*Fejezet a magyar kritika történetéből, Gyulai Pál irodalmi elveinek kialakulása, 1850–1860*. Bp. 1963.) a XIX. század közepének irodalmi élet-